

УДК 65.012.3

Попова Ольга Юріївна, д.е.н., зав.кафедрою «Міжнародна економіка», ДонНТУ, м. Красноармійськ
Скибенко Галина Геннадіївна, аспірант кафедри «Міжнародна економіка», ДонНТУ, м. Красноармійськ

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах загострення глобальної конкуренції відчутними стають суттєві перешкоди щодо виживання та розвитку виробничих підприємств важких галузей промисловості. Зважаючи на це, виробничі підприємства мають відшукувати та впроваджувати сучасні інноваційні стратегії управління, що забезпечуватимуть їхній сталий розвиток та прибуткову діяльність. Впровадження інноваційних методів управління дозволить підвищити рівень соціально-економічного розвитку країни, що є особливо актуальним для підприємств металургійного та машинобудівного комплексу, враховуючи їх ґрунтовний внесок у створення ВВП країни. Одним з таких напрямів може стати розвиток підприємства в галузі управління якістю, що є обов'язковою вимогою Директив Нового підходу ЄС.

Ключові слова. Підприємство, інноваційна діяльність, управління інноваційною діяльністю, управління якістю

Табл. 1, літ. 15.

Попова О.Ю., Скибенко Г.Г

УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ КАК ЭЛЕМЕНТ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.

В современных условиях обострения глобальной конкуренции ощутимыми становятся существенные препятствия для выживания и развития производственных предприятий тяжелых отраслей промышленности. Принимая это во внимание, производственные предприятия должны отыскивать и внедрять современные инновационные стратегии и методы управления, обеспечивающие их устойчивое развитие и прибыльную деятельность. Внедрение инновационных методов управления на промышленных предприятиях позволит улучшить экономические показатели производственной деятельности, что весьма актуально для предприятий металлургического и машиностроительного комплекса, учитывая их существенный вклад в создание ВВП страны. Одним из таких направлений может стать развитие предприятий в области управления качеством, что является обязательным требованием Директив Нового подхода ЕС.

Ключевые слова. Предприятие, инновационная деятельность, управление инновационной деятельностью, управление качеством

Popova O., Skybenko G.

QUALITY MANAGEMENT AS AN ELEMENT OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE.

Under present conditions increased global competition becomes palpable significant barriers to survival and development of the industrial enterprises of heavy industries. Taking this into account, the production company must seek out and implement innovative strategies and modern management techniques to ensure their sustainable development and profitable activity. Introduction of innovative management techniques in industry will improve economic indicators of industrial activity, which is very important for the metal and engineering complex, given their significant contribution to the country's GDP. One such area could be the development of enterprises in the field of quality management, which is a requirement of New Approach EU.

Keywords. Enterprise, innovation, management innovation, quality management

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток сучасного виробничого підприємства потребує пошуку нових шляхів сталого розвитку. В існуючих умовах промислові підприємства мають уважно переглянути власні традиційні методи управління та стратегії виробництва. Їх метою має стати пошук інноваційних стратегій управління, які дозволять їм успішно працювати та втілювати оптимальну стратегію сталого розвитку. Безперечним є факт, що досягнення мети підприємств щодо збільшення прибутку можливо лише на підґрунті впровадження нових технологій управління, планування та контролю. Проте, сучасний етап соціально-економічного розвитку країни ускладнює процеси впровадження новітніх інноваційних управлінських технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів управління інноваційною діяльністю присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці: Н.М. Ілляшенко [1], А.В. Тичинський [2], Е.Н. Кравцова [3], І.В. Сафронов [4], С.В. Шапошникова [5],

Н.В. Заваліна [10], Н.О. Колінко [9], І.Б. Лебедева [11] та ін. Проте, враховуючи значну кількість наукових праць із даної проблематики, ще залишається невирішеною низка питань, які вимагають більш повного уточнення та вивчення. Так наприклад вплив управління якістю підприємств на впровадження інноваційних технологій.

Мета статті. Обґрунтувати місце та роль управління якістю в інноваційному розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», під інноваційною діяльністю слід розуміти діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг [6]. Поняття та сутність інноваційної діяльності набуло багато визначень та широко обговорюється вітчизняними та зарубіжними науковцями [1-6]. Так, С.М. Ілляшенко ототожнює інноваційну діяльність з інноваційним процесом, та визначає її, як «процес створення, впровадження та поширення інновацій» вважаючи під інноваціями в даному контексті новий продукт, технологію або метод управління [1, с.12]. А.В. Тичинський під інноваційною діяльністю розуміє виконання окремими компаніями всіх етапів інноваційної процедури НДДКР, починаючи з генерації ідеї нового продукту до його успішної комерційної реалізації [2]. Водночас, дослідники Є.Н. Кравцова та В.П. Воронін інноваційною діяльністю вважають діяльність, метою якої є одержання результатів наукових досліджень та проведення експериментальних розробок, які, в свою чергу, реалізуються в якості нового чи удосконаленого продукту або технологічного процесу, що в подальшому будуть впроваджені у виробничій діяльності підприємства [3]. І.В. Сафронов акцентує увагу на людській чинник, а саме визначає інноваційну діяльність, як системний вид діяльності колективу людей, спрямований на реалізацію в суспільну практику нововведень на базі використання і впровадження нових наукових знань, ідей, відкриттів і винаходів, а також існуючих і апробованих наукомістких технологій, систем і обладнання [4]. На думку С.В. Шапошникової, інноваційна діяльність представляє собою стратегічний вид (область) економічної діяльності, пов'язаний з генерацією ідей, проведенням наукових досліджень, застосуванням об'єктів інтелектуальної власності, розробкою та освоєнням нових продуктів (технологій, організаційних рішень), їх виробництвом для подальшого комерційного використання (комерціалізації) і просування (дифузії) на існуючі або нові внутрішні або зовнішні ринки товарів (робіт, послуг) з метою підвищення ефективності функціонування та забезпечення розвитку економічної системи [5].

Аналізу літературних джерел свідчить, що інноваційна діяльність визначається, як діяльність зі створення нового продукту або технології виробництва (технологічного процесу) так і методів управління. Дослідження 2008-2009 року вказують на вкрай недостатній рівень застосування інноваційних методів управління в практичній діяльності вітчизняних підприємств в порівнянні із підприємствами світу (рис.1) [7].

Інноваційні підходи до управління діяльністю виробничих підприємств мають великий потенціал щодо ефективного розвитку вітчизняних підприємств. Узагальнення наукової думки вітчизняних авторів розкриває поняття управління інноваційною діяльністю як управління, в якому лідируючу позицію віддають розвитку інноваційної діяльності підприємств. Так, Е.В. Ерохин та Е.А. Ларичева відзначають, що управління інноваційною діяльністю передбачає управління підприємством, яке базується на його науково – технічному потенціалі, орієнтує інноваційну діяльність на потреби споживачів, здійснює аналіз, моделювання ситуацій, на підставі чого проводить регулювання і своєчасні зміни на підприємстві, що відповідають стану зовнішнього та внутрішнього середовища, що у сукупності дозволяє підприємству вижити та досягнути своєї мети у довгостроковій перспективі [8]. В роботі Н.О. Колінко вказано, що управління інноваційною діяльністю орієнтується на досягнення соціального, економічного та науково-технічного ефекту завдяки прогнозуванню, плануванню, та мотивації [9]. На думку Н.П. Заваліної, управління інноваційною діяльністю трактується, як формування мети інноваційної діяльності, планування інновацій, організація роботи та контроль за здійсненням інновацій [10, с. 60]. І.Б. Лебедева розглядає дане визначення як процес упровадження інновацій, діяльність органів керування її фінансування наукових досліджень і розробок [11, с. 24].

Для інноваційного розвитку вітчизняним підприємствам необхідно вийти на мінімальний рівень його розвитку, який стане певним трампліном для подальшого впровадження інноваційних технологій в управління. Таким необхідним мінімальним плацдармом для вітчизняних підприємств має стати впровадження Загального управління якістю. Це, в свою чергу, продиктовано останніми політичними та економічними подіями в Україні у визначеному напрямку до євроінтеграції, що передбачає в подальшому єдиний економічний простір з країнами ЄС, який можливо здійснити лише на основі модульного підходу щодо визнання відповідності продукції. Вхідження України в даний простір вимагає більш чітке впровадження технічних регламентів, основаних на досвіді впровадження Директив нового підходу країн ЄС, які передбачають впровадження управління якістю підприємств як невід'ємної частини оцінки відповідності. Останнім часом вітчизняні підприємства роблять кроки на зустріч впровадження

управління якістю через сертифікацію систем управління якістю на відповідність міжнародним стандартам.

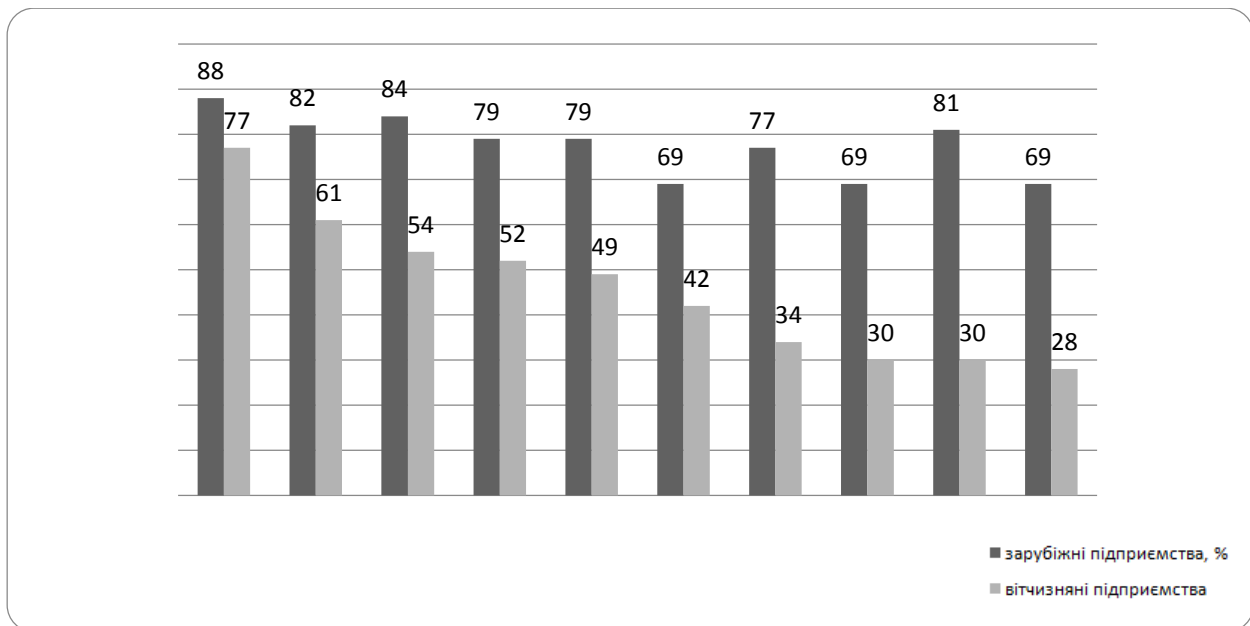

Рис.1. Застосування інноваційних управлінських стратегій розвитку у вітчизняних та зарубіжних компаніях (за даними 2008-2009 рр.), де: 1-Стратегічне планування, 2-Сегментація споживачів, 3 - Система управління взаємодії з клієнтами, 4-Ключові компетенції, 5 - Формування місії та візії підприємства, 6 -Управління знаннями , 7-Аутсоринг, 8 -Сценарне планування, 9-Бенчмаркінг, 10-Рейнжиніринг бізнес- процесів

Джерело: [7].

Для розуміння філософії та розвитку систем управління якістю в контексті загального управління якістю Міжнародною організацією із стандартизації виділено технічний комітет ISO/ ТК 176, яким розроблено комплекс стандартів з якості. У вітчизняній практиці прийнято виділяти лише контрактний - ISO 9001, допоміжні ISO 9000, ISO 9004 та стандарт для аудиту систем якості ISO 19011. Але розробки комітету набагато ширші та допомагають підприємствам не тільки впроваджувати, а і удосконалювати розроблену систему. Діючі стандарти, розроблені ISO/ТС 176 і його підкомітетами в галузі управління якістю наведено у таблиці 1.

Таблиця 1[12]

Міжнародні стандарти із провадження системи управління якістю

Стандарт/ документ	Назва
1	2
ISO 9000:2005	Системи менеджменту якості. Основні положення та словник
ISO 9001:2008	Системи менеджменту якості. Вимоги
ISO 9004:2000	Системи менеджменту якості. Рекомендації щодо поліпшення діяльності
ISO 10001:2007	Менеджмент якості. Задоволеність споживачів. Рекомендації щодо правил поведінки для організацій
ISO 10002:2004	Менеджмент якості. Задоволеність споживача. Керівництво з управління претензіями в організаціях
ISO 10003:2007	Менеджмент якості. Задоволеність споживачів. Рекомендації з врегулювання спірних питань поза організації
ISO 10005:2005	Менеджмент організації. Настанови з планування якості
ISO 10006:2003	Системи управління якістю. Керівництво по менеджменту якості при проектуванні
ISO 10007:2003	Менеджмент якості. Настанови з управління конфігурацією
ISO 10012:2003	Управління системами вимірювання. Вимоги до процесів вимірювань і вимірювального обладнання
ISO/TR 10013:2001	Менеджмент якості. Керівництво з документування системи менеджменту якості
ISO 10014:2006	Менеджмент якості. Настанови щодо досягнення економічного ефекту в системі

	менеджменту якості
ISO 10015:1999	Менеджмент якості. Наставови з навчання
ISO/TR 10017:2003	Керівництво за статистичними методами згідно з ISO 9001:2000
ISO 10019:2005	Менеджмент якості. Керівництво з вибору консультантів по системах менеджменту якості та використанню їх послуг
ISO/TS 16949:2002	Система менеджменту якості - Окремі вимоги щодо застосування ISO 9001:2000 в автомобільній промисловості і організацій, які надають відповідні послуги
ISO 19011:2011	Наставови щодо аудиту систем менеджменту якості та / або систем екологічного менеджменту

Технічний комітет ISO/TC 176 в стандарті ISO 9000:2005 дає визначення терміну «управління якістю» у п.3.2.8: «Скоординовані дії щодо спрямування та контролювання діяльності організації стосовно якості» [13]. Керівники підприємств мають чітко розуміти, що створення системи управління якістю на підприємстві на самперед це реструктуризація, систематизація та описання самої системи управління підприємством заснованої на повномірному впровадженні не тільки стандартів серії ISO 9000 але і чіткого дотримання національних стандартів на продукцію та методів контролю підприємства. Вітчизняні підприємства починають розуміти «філософію управління якістю» та необхідність впроваджувати СМЯ. Загальні вимоги до СМЯ включають вимоги до організаційної структури, документації, процесів життєвого циклу продукції і ресурсам, необхідним для досягнення якості продукції та задоволення споживачів. Структура СМЯ повинна відбивати основні процеси на підприємстві, дозволяючи комплексно вирішувати проблему якості "від поля до вилки", на основі дотримання вимог законодавства і нормативно-технічної документації. Впровадивши СМЯ, керівництво підприємства повинно бути впевнене, що організація здатна задовольняти вимоги споживачів і випускати конкурентоспроможну продукцію високої якості. Документація системи менеджменту якості повинна включати:

- а) документально оформлену політику й цілі в області якості;
- б) настанову з якості;
- в) документовані процедури, необхідні за стандартом ISO 9001:2008;
- г) документи, необхідні організації для забезпечення ефективного планування, здійснення процесів і управління ними;
- д) записи, у розумінні стандарту ISO 9001:2008.

Для успішного виконання робіт по створенню СМЯ треба створити необхідні організаційні, ресурсні, методичні і соціально-психологічні умови. Важливо мати на увазі, що помилки або недоліки, допущені на організаційному етапі, як правило, призведуть до трудомістких коректувань і переробок на наступних етапах робіт. Розробка СМЯ на підприємстві має бути у вигляді послідовних та логічних дій для подальшого впровадження з метою мінімальних невідповідностей та зауважень аудиторів.

Отже, якщо говорити про положення управління якістю на вітчизняних підприємствах необхідно розглянути стан із сертифікації систем якості в країні. Так, в Україні станом на 01.01.2013 р. сертифікати на стандарт ДСТУ ISO 9001, тобто сертифікати систем управління якістю в національній системі УкрСЕПРО, отримали 3002 підприємства [14], при чому слід відзначити що на кінець третього кварталу цього ж року за даними Реєстру ця цифра вже зросла на 242 одиниці, що в процентному відношенні складає 7,5%. Отже можна говорити про позитивну динаміку впровадження систем управління якістю на вітчизняних підприємствах. Але, за даними досліджень [15] наприкінці 2013 року 39,2 відсотки вітчизняних компаній у своїй практиці застосовують елементи загального управління якістю, для порівняння із світовою практикою ця цифра складає 74%. Якщо говорити про подальший етап розвитку систем управління якістю підприємств, а саме, - впровадження інших стандартів із систем управління, не можна вважати задовільним. Так, станом на 01.01.2013 р. екологічне управління за стандартом ДСТУ ISO 14001 впровадили 119 підприємств, із. Ще менша кількість – загалом 26 підприємств – впровадили стандарт ДСТУ OHSAS 1801. Аналіз наведених даних є підґрунтям для висновків щодо нездатності, небажання або неготовності вітчизняних підприємств до подальшого удосконалення заходів щодо управління якістю продукції.

Проте, забезпечення сталого розвитку промислових підприємств не обмежується лише впровадженням стандартних систем управління якістю (на базі стандартів серії ISO 9001) і потребує подальшого удосконалення, зокрема, шляхом застосування інших систем управління якістю на базі вже сертифікованих СУЯ, екологічного менеджменту, менеджменту безпеки та охорони праці, системи менеджменту корпоративної соціальної відповідальності або менеджменту безперервності бізнесу. Вказаний підхід можна вважати інноваційним у сфері управління якістю промислових підприємств країни. Зокрема, впровадження стандарту ISO 26000 у сфері управління корпоративною соціальною відповідальністю може покращити взаємозв'язки із усіма зацікавленими сторонами підприємства (англ. stake-holder), підвищити зацікавленість персоналу як одного із ключових чинників в управлінні

операціями підприємства. Доцільним для подальшого удосконалення управління якістю на підприємстві слід вважати стандарт ISO 22301:2012, що ґрунтується на управлінській стратегії постійного покращення (англ. Incremental Improvement) і відповідає за впровадження та можливе призначення відповідності системи менеджменту безперервності бізнесу. Даний стандарт, що ґрунтується на схожих принципах, також є доцільним та можливим залучити до загальної системи управління якістю підприємства. Отже, можна говорити що концепція управління якістю має стати майданчиком для розвитку підприємства як в галузі інноваційної діяльності так і в концепції розвитку підприємства взагалі.

Висновки. На сучасному етапі розвитку країни вітчизняні підприємства все ще не здатні або не бажають необхідним розвивати управління якістю в контексті розвитку підприємства. Проте, системи управління якістю слід вважати безумовно необхідним плацдармом для вітчизняних промислових підприємств, який має збільшувати рівень відповідності сучасним інноваційним технологіям, що дозволить підвищити ефективність функціонування та покращить рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в сучасних складних ринкових умовах глобальної конкуренції. Якість продукції, що випускається, на підприємстві - важливий фактор діяльності в умовах ринку, оскільки забезпечує розширення сегментів ринку, процвітання підприємства, зростання прибутку. Вона являє собою сукупність різних властивостей і характеристик продукції, покликаних задовольнити навіть неявні потреби споживача.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навчальний посібник/С.М. Ілляшенко.– Суми: ВТД „Університетська книга”, 2003. – 278 с.
2. Тычинский А.В. Управление инновационной деятельностью компаний: современные подходы, алгоритмы, опыт / А.В. Тычинский//Таганрог: ТРТУ, 2006.[Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.aup.ru/books/m87/1_1.htm
3. Кравцова Е.Н. Инновационная деятельность предприятия /Е.Н. Кравцова, Н.П/ Воронин // Креативная экономика. - 2008. - № 6 (18). - с. 3-8.
4. Сафронов И.В. Понятия «инновация» и «инновационная деятельность»: сущность и содержание/ И.В. Сафронов// Вопросы современной науки и практики университет им. В.И. Вернадского. №4(14). 2008. Том 1. С.217-226
5. Шапошникова С.В. Принципы управления инновационной деятельностью/ С. В. Шапошникова// Инновационная деятельность регионов ИнВестРегион № 1/ 200 С. 10-14: [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.v-itc.ru/investregion/2009/02/pdf/2009-02-03.pdf>
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV /Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]: Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15&ed=20020704>.
7. Верба В. А. Аналітична оцінка управлінських технологій розвитку українських підприємств /В. А. Верба, О. М. Гребешкова // Актуальні проблеми економіки НАУ – Київ, 2010. – №5 – С. 52–59.
8. Ерохин Д.В. Системный подход к инновационной деятельности коммерческой организации/Д.В. Ерохин, Е.А. Ларичева//Вестник Брянского государственного технического университета . - 2004. – № 4. – С. 117-124
9. Колінко Н.О.Управління інноваційною діяльністю як основа якісних зрушень/ Н.О. Колінко //Вісник львівського національного університету «Львівська політехніка Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення і проблеми розвитку». - 2011.- № 704. -С. 10-18.
10. Завалин П.Н. Основы инновационного менеджмента: Теория и практика: учеб. пособ. / под ред. П.Н. Завалина и др. – М.: ОАО “НПО “Издательство Экономика”, 2000. – 475 с.
11. Лебедева І.Б. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / І.Б. Лебедева, Л.П. Касянова, О.В. Новак. – Алчевськ: ДГМГ, 2004. – 205 с/
12. Выбор и применение стандартов ISO серии 9000 2009 [Электронный документ] Доступ до ресурсу: <http://www.klubok.net/article2375.html>
13. ДСТУ ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення і словник. [Текст] Впров. 2008-01-01.- К.: ДЕРЖСПОЖИВСТАНДАРТ УКРАЇНИ, 2007.-36
14. Хмель В. Упровадження та сертифікація систем управління. Показники моніторингу / В. Хмель, Л. Баробоя // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2013. - № 2. - С 49-52.
15. Верба В.А. Ефективність функціонування та економічного розвитку підприємства Стратегія економічного розвитку України . No 34 (2014) С. 148-156